

Od Redakcji

Fenomen migracji zarobkowych od dawna był i nadal jest przedmiotem zainteresowań polskich socjologów. Serię prac o migracjach i migrantach otwiera wielotomowe dzieło Thomasa i Znanieckiego poświęcone Polakom i Polkom migrującym do USA, które weszło do kanonu nie tylko polskich prac socjologicznych. Zarówno to dzieło, jak i inne prace opisujące dawne migracje są świetnymi przykładami analiz najbardziej nas w tym tomie interesujących, w których dociekania naukowe autorów wykraczają daleko poza ekonomiczny wymiar migracji, chociaż poświęcone są one głównie osobom migrującym właśnie z powodów ekonomicznych. Problem adaptacji do nowych warunków, pytanie o to, na ile i w jakim kształcie migranci tworzą nową społeczność „na wychodźstwie” i jakie elementy starej i nowej kultury mają zasadniczy wpływ na ich tożsamość indywidualną i zbiorową to tylko niektóre przykłady rozpatrywanych w tych publikacjach problemów.

W większości wczesnych prac podstawową postacią, podmiotem działającym, podejmującym decyzje, pracującym i wpływającym na los rodziny był migrujący mężczyzna. Było to zrozumiałe i uzasadnione – przez wiele lat migrowali przede wszystkim mężczyźni, a kobiety były osobami towarzyszącymi albo dołączającymi do migrantów „członkami rodzin”. Dopiero w ostatnich latach sytuacja się zmieniła i obecnie to kobiety stanowią większość migrujących. Jednak nawet we wspomnianych na wstępie opracowaniach, zwłaszcza Thomasa i Znanieckiego, znajdujemy pewne obserwacje i analizy odnoszące się do zmiany postaw kobiet, ich zajęć i ról w USA, odnotowują oni bowiem wyraźnie zmieniające się relacje między płciami, a także zmiany w życiu rodzinnym migrujących do USA chłopów polskich, wywodzących się z tradycyjnej, patriarchalnej kultury. Autorzy pokazują, jak dostosowywanie się do nowych warunków i korzystanie z tego, co zaoferowały migrantom i migrantkom instytucje amerykańskie, wpłynęło nie tylko na kształt społeczności polsko-amerykańskiej, ale też na sferę prywatną – na kształt rodzin, na relacje między kobietami i mężczyznami, rodzicami i dziećmi. Podobne wątki znajdziemy i w tekstach zamieszczonych w niniejszym numerze „Societas/Communitas”, zwłaszcza w tekście prof. Małgorzaty Fuszary i prof. Jacka Kurczewskiego, *Modernizacja czy kryzys? Przemiany rodzin czasowych migrantów*. Tytułowe przemiany rodzin migrantów, a także pytanie o zwiększający się zakres samodzielności kobiet odnoszą się nie tylko do migrantek, ale też do tych kobiet, które wraz z rodzinami pozostają w Polsce, podczas gdy ich mężowie migrują z powodów ekonomicznych. Jak zmie-

nia się rodzina i rola kobiet w takich rodzinach to tylko niektóre z pytań, na które poszukujemy w tym tekście odpowiedzi. Niniejszy numer otwiera artykuł prof. Krystyny Slany, *Nowe migracje kobiet – obiektywne trendy i subiektywne doświadczenia. Przypadek imigrantek w Polsce*, poświęcony fenomenowi migracji kobiet, który w ostatnich latach stał się przedmiotem szczególnych badań i analiz, co jest spowodowane przede wszystkim wzrostem udziału kobiet wśród migrantów. Z roli „towarzyszących członków rodziny” kobiety stały się pracującymi cudzoziemkami, stanowią obecnie większość osób migrujących na całym świecie, także w Polsce. Liczne w ostatnich latach prace poświęcone zarówno sytuacji Polek pracujących za granicą, jak i cudzoziemek pracujących w Polsce mają wiele wątków, zainteresowanie badaczy budzi specyfika sytuacji kobiet odnosząca się do warunków ich życia i pracy oraz motywów wyjazdów, a także ważne pytanie o ekonomiczną emancypację migrujących kobiet. W tym otwierającym numer tekście znajdziemy nie tylko ogólne dane stanowiące podstawę analizy migracji kobiet, ale i niektóre wyniki własnych badań Autorki dotyczących migrantek. Obszarem wspólnym dla obu płci jest m.in. problem polityki państw przyjmujących migrantów. Jest to jeden z centralnych tematów drugiego zamieszczonego w tym numerze tekstu, autorstwa dr Anny Krajewskiej, *„Polityka braku polityki”: imigrantki w polskim sektorze opieki nad osobami starszymi*. Podstawą rozważań na ten temat są badania nad migrantkami pracującymi w Polsce w sektorze opieki nad osobami starszymi. Warto zaznaczyć, że autorki tych badań, prowadzonych w ramach międzynarodowego projektu, zgodnie z przyjętymi założeniami poszukiwały nie tylko kobiet, ale też mężczyzn pracujących w tym sektorze, a także migrantek, które pracowałyby w ośrodkach opieki, a nie tylko tych, które świadczą usługi opiekuńcze w prywatnych domach. Okazało się jednak, że w praktyce nie jest możliwe znalezienie takich osób – dlatego tak się dzieje, jaki jest powód takiej wyraźnej genderowej i narodowościowej segregacji na polskim rynku pracy, to tylko jedno z pytań, na które poszukuje odpowiedzi Autorka artykułu. W tekstach zamieszczonych w niniejszym numerze „Societas/Communitas” chcemy zwrócić uwagę zwłaszcza na dwa aspekty migracji, wiążące się z płcią osób migrujących. Pierwszy z nich to rodzaj pracy wykonywanej przez migrantki, który ma ścisły związek z tradycyjnym podziałem na prace „kobiece” i „męskie” – wpadają one bowiem w pułapkę tego niekorzystnego dla nich podziału, oferowana im za granicą praca to „praca kobiet”, która jest nisko wynagradzana, ma niski prestiż, a w niektórych przypadkach oznacza też „podwójne związanie” pracownic, które wykonują prace ściśle związane z życiem prywatnym, czego najlepszym przykładem jest opieka nad osobami zależnymi. Z tego powodu w niniejszym numerze zamieszczamy oddzielny tekst autor-

stwa prof. Anny Titkow pt. *Co to jest praca kobiet?*, odnoszący się do tradycyjnie rozumianej „pracy kobiet”, która poza migracją jest najczęściej nieodpłatną pracą wykonywaną przez kobiety na rzecz członków rodziny. Praca migrantek jest często jej przedłużeniem, niska jej wycena, trudne warunki jej wykonywania, nieokreślony czas, który trzeba jej poświęcić, wykorzystywanie pracownic oparte na poczuciu niezbędności dla osoby zależnej wiążą się z postrzeganiem jej jako „nie-pracy” w warunkach domowych. W jaki sposób migrantki płacą dodatkowo za taki tradycyjny podział ról i zajęć, to pytanie, które jest uzupełnieniem rozważań dotyczących pracy na emigracji. Drugi, często dotyczący pracujące cudzoziemki problem odnosi się do wielopłaszczyznowości dyskryminacji migrantek. W literaturze zwraca się uwagę na fakt, że niejako „automatycznie”, z racji swojego statusu są dyskryminowane co najmniej z dwóch powodów – jako kobiety i jako osoby należące do innej grupy narodowej lub etnicznej. Dlatego problemowi interseksjonalnej dyskryminacji również poświęcamy w tym numerze oddzielny tekst autorstwa prof. Joanny Mizielińskiej pt. *Niebezpieczne związki? Płeć, rasa i seksualność w ramach teorii interseksjonalności i teorii queer*. W ostatnich latach w wielu krajach coraz większym problemem staje się stosunek do migrantów społeczeństw krajów przyjmujących. Otwieranie rynków pracy dla cudzoziemców, coraz większa swoboda podróżowania, popyt na pracę migrantów pociągają za sobą zwiększanie się ich obecności w państwach relatywnie bogatszych. Na stosunek społeczeństwa do migrantów wpływają nie tylko, a może nie przede wszystkim, argumenty makroekonomiczne czy dane o korzystnym wpływie ich pracy na produkcję w kraju przyjmującym, lecz wyraziste obrazy i informacje odnoszące się do migrantów, jakie najczęściej znajdujemy w mediach. Fali niechęci do migrantów, jaka jest widoczna w okresie kryzysu ekonomicznego w wielu krajach Europy Zachodniej w ostatnich latach, towarzyszą zwykle bardzo niepochlebne ich obrazy w mediach. Dlatego zainteresowało nas, jaki jest obraz migrantek w polskich mediach. Jego analizę zawiera tekst prof. Beaty Łaciak, *Problemy imigrantów i uchodźców w Polsce na podstawie wybranych przekazów medialnych*. Uzupełnienie medialnego obrazu migrantek stanowi analiza medialnego obrazu kobiet – ofiar handlu ludźmi w celu prostytucji, który Czytelnik znajdzie w dziale „Z warsztatów badawczych” (Maryla Koss-Goryszewska, *Prasowy wizerunek ofiary handlu ludźmi w celu prostytucji*).

W tym też dziale wyróżnia się grupa artykułów odnosząca się do kraju, który w ostatnich latach stał się popularnym kierunkiem migrujących Polek i Polaków, jakim jest Irlandia. Zamieszczamy tu zarówno tekst odnoszący się do sytuacji naszych rodaków, będących „nowymi” w Irlandii (Anna Gontarczyk, *Obraz migracji zarobkowej Polaków do Irlandii w okresie boomu go-*

spodarczego na Zielonej Wyspie. Studium adaptacji społeczno-kulturowej i integracji imigrantów polskich w Dublinie), jak i zamieszkującym tam trawelersom, którzy także, poprzez swój nietradycyjny styl życia są adresatami szczególnych rozwiązań z dziedziny polityki społecznej (Edyta Radzewicz, *O irlandzkich trawelerach i ich rodzinach*) oraz tekst przybliżający irlandzką politykę akomodacji różnorodności, która ma pomóc obu grupom – i nowym migrantom i odróżniającym się stylem życia wędrowcom (Agnieszka Kołodziejczyk, *Inicjatywy międzykulturowe na przykładzie irlandzkiego sektora publicznego*).

Prace poświęcone migracjom kobiet są także recenzowane w niniejszym numerze „Societas/Communitas”. W dziale „Recenzje i polemiki” odnajdziemy omówienia trzech takich pozycji (Agata Chełstowska, *„Proszę sprzątnąć jeszcze tutaj” – doświadczenia migracji zarobkowej kobiet z Polski i do Polski*; Agnieszka Narloch, *Niewidzialne, pomijane, wykluczone – polskie migrantki we Włoszech*; Karolina Nikielska-Sekuła, *Migrant – widmo, czyli w poszukiwaniu miejsca kobiety w studiach nad migracjami*). Wszystkie recenzowane publikacje ukazały się niedawno, powstały na podstawie autorskich badań nad migracjami kobiet prowadzonymi przez polskie uczony, stanowią istotny wkład do naszej wiedzy na temat migracji kobiet i jednocześnie są dowodem na to, jak ważny i aktualny jest to temat. Wprawdzie niniejszy numer „Societas/Communitas” poświęcony jest przede wszystkim problematyce migracji i zmian, jakie ona wywołuje w różnych sferach życia oraz w polityce społecznej, znajdziemy tu także trzy teksty niezwiązane z tą problematyką. Jeden z nich omawia przekazy medialne odnoszące się do stylu konsumpcji polskiej klasy wyższej (Łukasz Goryszewski, *Analiza stylów konsumpcji polskiej klasy wyższej w przekazach medialnych na przykładzie serialu TVP Rezydencja*), dwa inne to recenzje ważnych prac, które ukazały się niedawno na rynku wydawniczym (Agata Stasińska, *Przeciw hegemonii Zachodu: O przemianach seksualności w Europie Środkowo-Wschodniej* oraz Aleksandra Niżyńska, *Nowe otwarcie w antropologii prawa*).

Ponadto zamieszczamy w numerze dwa sprawozdania z konferencji, jakie współorganizował niedawno Instytut Stosowanych Nauk Społecznych. W zakończeniu numeru – wspomnienia o dwóch uczonych, koleżankach, współpracownikach całego naszego środowiska, których niestety nie ma już z nami: o prof. Hannie Świdzie-Ziembie i Marii Smole.

Małgorzata Fuszara